Kooperativismo.

Historio de alternativo

Jordi Suñé Morales

Ekde pli ol 150 jaroj elbaza movado, kiel estas la kooperativismo, eksperimentas alternativojn al la nuna kapitalista sistemo. Laŭlonge de ĝia historio la celo la kooperativistoj estis diversaj. Tiel ekzemple ĉe Katalunio ni povas trovi kaj kooperativojn stimulitajn de la *Mancomunitat* (kataluna federacio el municipoj) de la 1910a jaro kaj tiujn stimulitajn de la sindikatoj dum la intercivitana milito de la 1936a. Movado finfine instigita kaj kritikita de la laborista kaj kamparana movado kaj iujfoje de la eklezio kaj la administracio.

Unue, ni komencu klopodante difini, kio estas kooperativo: ĝi estas ekonomia unuo de produktado, enkomercigo aŭ komsumado, kiu apartenas al la samaj uzantoj de siaj servoj. Temas pri unuiĝo el personoj, kiuj kunlaboras por kunpartopreni la aĉetadon aŭ la servojn. Kaj ili estas multetipaj: sanitaraj, konsumaj, laboristaj, kamparanaj, ktp. El la jaraj profitoj unu parto oni dediĉas pliigi la kapitalrezervojn por povi fari pli grandajn aĉetojn, investadojn kaj deponaĵojn por akiri interezojn. Alia parto de tiu ĉi plusaj enkasigoj estas destinita al la societanoj. Ni povas legi ĉe Vikipedio, ke la kooperativoj estas "entreprenoj demokrate administritaj de siaj societanoj, por kiuj la propravola aliĝo al la kooperativo implicas engaĝiĝon pri aktiva partopreno."

Due, endas klarigi, kiam estiĝis la unuaj kooperativoj. Temas pri la epoko, kiam komenciĝis industriiĝo kaj malaperas la malnovaj skemoj de la malnova reĝimo. Okazis grandaj agraraj transformiĝoj kaj disvastiĝis novaj ideoj. Trans la strikte ekonomiaj ecoj, ĉe la kampo de la asociismo la kunfrataroj kaj la gildoj ekmalfermas la pason al societoj unuiĝantaj civitanojn, kiuj serĉas per la reciproka helpo vojon por plibonigi la malmolajn vivkondiĉojn. La unuaj reagoj kontraŭ la nova socia situacio, ta-

men, okazigis perfortajn incidentojn, el kiuj la plej konata estas la *ludismo,* kiu baziĝis sian agadon sur la detruado de maŝinoj kaj uzinoj. Poste aperis la laboristaj societoj, la strikoj kaj la intertraktadoj. La novaj asociaj retoj malligiĝis de la eklezio kaj kreis siajn proprajn pordistrajn centrojn.

Ĉe Anglio kaj Francio okazis la unuaj kooperativaj spertaĵoj. Je la 1827a William King gvidis unu el la unuaj konataj klopodoj en Anglio. La kreo de la prikonsuma kooperativo de la Rochdale (1844) markis historian tranĉlinion por la movado. La kialo estis, ke ĝi funkciis per baza normserio, poste konataj kiel Principoj de Rochdale, kaj al kiuj aliĝis la tuta internacia kooperativismo. Tiuj estis la ecoj difinantaj la kooperativismon ekde tiam. Tius ĉi principoj estas:

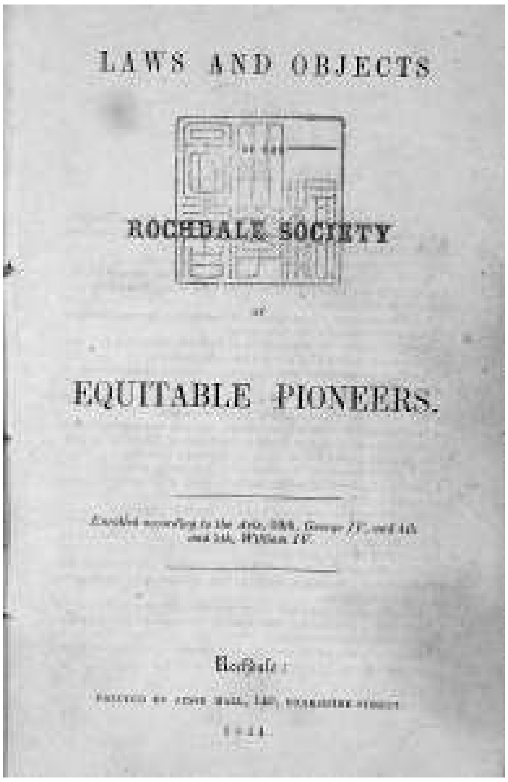
LAWS AND OBJECTS

ROCHDALE SOCIETY

EQUITABLE PIONEERS.

senlima nombro de socioj, profitprocento destinita al la kulturfomento, demokratia funkciado, libera aliĝo, sendependeco el politikaj partioj kaj religiaj kre-

doj, rajtegaleco inter la societanoj kaj disdivido de la plusaĵoj inter la societanoj. La influo de la utopiaj socialistoj (Fourier, Owen ktp) evidentiĝas ĉe la unuaj paŝoj de la movado.

Unu el la unuaj laboristaj asocioj, kiun ni konas esta la Asocio de Teksistoj el Barcelono (1842), kiu oferis al siaj anoj helpon kaj solidarecon okaze de malsano. La koncepton de reciproka helpo ni povas malfacile kompreni nun, kiam ni ĝuas –pli malpli– socian asekuron, kiu garantias al ni salajron, kiam ni malsaniĝas, aŭ medicinan flegadon, kiam ni bezonas ĝin. Tiam ne ekzistis tiuj ĉi servoj. La societoj pri reciproka helpo enspezis etan kotizon el la aliĝintoj kaj garantiis etan pagon por la malsaniĝintaj societanoj. Tiu ĉi servo populariĝis kaj estis oferata de ĉiutipaj societoj, kiel ekzemple iuj el la korusoj ligitaj al la Korusoj de Clavé.

Ni revenu al la kronologia fadeno, ĉe la jardeko de 1840 naskiĝas la unuaj rezistadaj societoj. Je la 1841 naskiĝas la unua federacio de laboristaj societoj de Hispanio. Taksita la forto, kiun estis akirantaj tiuj ĉi societoj, la ŝtato kaj la mastraro decidis subpremi ilin malmole. Dum la du jaroj 1854a-1856a estis malpermesataj eĉ la laboristaj asocioj. Tiam ekkomencis lukto por la asociiĝrajto senprecedenta ĉe la hispana ŝtato. Okazis la unuaj strikoj kaj estis rikoltitaj mi-

Robert Owen

loj da signaturoj.

Dum la dua duono de jarcento oni atingis ioman permesecon (Leĝo pri asocioj de la 1887a) kaj minimuman presliberon, kiu permesis krei multajn societojn kaj disvastigi la novajn ideojn, kiu alvenis de eksterlando (Proudhon...) pere de Pi I Margall, Abdó Terrades, Narcís Monturiol kaj aliaj. "La Laboristo" (1864), publikaĵo direktita de Antonio Gusart kaj "La Asocio" (1866) de Roca i Galès helpis disvastigi la kooperativistajn ideojn.

La unuaj katalunaj kooperativoj estis "La Laborista el Mataró" (1864), ŝpinada kaj teksaĵa, "La Ekonomia de Palafrugell" (1865), konsuma, kaj tiu de Canet de Mar (1865), ankaŭ konsuma. Poste aperas multaj plu, kiel "La Frateco de la Barceloneto" (1879), "La Andreana de Sant Andreu" (1879), "La Maja Floro de la Poble Nou" (1890), ktp. La unuaj klopodoj federacii la katalunajn komsumajn kooperativojn datiĝas de la 19a jarcentfino kaj la 20a jarcentkomenco. La 1898an okazis la unua asembleo Katalunetenda. Ili estis proksimume 110. Malgraŭ ilia agnoskita nepolitikemo la historiistoj notas la influon de la socialistaj ideoj. Je la jaro 1903a okazis la unua Hispanetenda asembleo. Tutmondetende la Internacia Kooperativo Alianco naskiĝis je la 1895a ĉe Londono. La kataluna kooperativismo aliĝis al IKA je la 1902a.

La katalunaj kooperativoj travivis du grandajn ekspansimomentojn. La unua estis sub la impulso de la *Mancomunitat* de Katalunio kaj la dua dum la Dua Respubliko. Estis dum tiu ĉi periodo, kiam estis leĝaro pli konkreta kaj favoranta la sektoron. Estis aprobata la Leĝo pri Kooperativoj (1931), la Bazoj de Kooperado (1934), la Leĝo pri Mutualecoj (1934), la Leĝo pri Kamparanaj Sindikatoj (1936), ktp.

La konsumkooperativismo plifirmiĝis per forta federacio, propra komunikilo ("Kooperatista Agado"), priaĉeta centralo, produktkooperativo pri sapo kaj alia pri suppasto ambaŭ impulsitaj de la Federacio mem, ktp.

Dum la milito ili suferis pro malfacilaĵoj por garantii la viktualion, pro la pliigo de la mendado kaj pro la klopodoj kolektivigi ilin. Malgraŭ ĉio ili iĝis nemalhavebla ilo ĉe la ariergardo, en multaj vilaĝoj kaj urboj okazis la unuiĝo de kooperativoj kaj ankaŭ la diversaj kooperativfederacioj unuiĝis je sola Konfederacio.

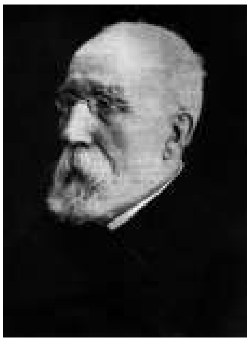

Francesc Pi i Margall

Post la milito, la frankismo aprobis la Leĝon pri Kooperado (1942) por kontroli tiujn ĉi ekonomiajn societojn sed ne por nuligi ilin. Ili estis aldonitaj al la Sindikata Ago pri Kooperado de la Movado, kiu povis vetoi la elektadon de la kooperativestraro. Laŭ Eliseu Soler "la kooperativa agado estis kontrolita de la sindikata organizaĵo de la reĝimo (...) kaj la rilato kun la Ŝtata Administracio okazis pere de la oficiala sindikata organizaĵo".

La kooperativismo suferis la subpremadon kaj la ekzilion, tamen ĝi survivis kaj nuntempe estas plurecaj kooperati-

voj kamparanaj, laboraj, servaj, transportaj kaj iuj konsumaj. Nun la katalunaj kooperativoj estas ĉirkaŭ 11.000 kun pli ol 40.000 laboristoj kaj kunordiĝas pere de la Konfederacio (www.observatori.coop). Ili rilatas kun la Internacia Kooperativa Alianco (www.ica.coop), kiu havas 222 anojn el 91 landoj. La katalunaj kooperativoj sekvendas la kooperativajn principojn, kiuj estis proklamitaj de la Internacia Kooperativa Alianco je la jaro 1995a. Ĉe Hispanio la kooperativaj laboristoj estas la 4.58% de la labora merkato. Proksimume estas unu miliono da homoj inter laboristoj kaj societanoj. Laŭ la datumoj publikigitaj de la Eŭropa Unuiĝo la kooperativoj kontribuas la 7%-n de la Malneta Ena Produkto. Ĉe Katalunio estas rimarkinda la ekzisto de lernejo pri kooperativismo (www.aposta.coop), kiu organizas periodajn kursojn kaj seminariojn.

Pioniroj de la Kooperativo de Rochdale

Elĉerpaĵo el ***Catalunya*** (Katalunio) esprimorgano de la Ĝenerala Laborista Konfederacio de Katalunio (CGT) numero 83, februaro 2007a. Esperantigita de Jurgo Alkasaro

www.revistacatalunya.cat.